

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Коновець Світлани Володимирівни на дисертаційне дослідження
Гулейкової Ірини Олександрівни за темою «Становлення і
розвиток художньо-промислової освіти в культурно-освітніх
осередках Єлисаветграда (друга половина XIX – початок XX ст.)»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

У сьогочасних умовах соціокультурного відродження українського суспільства, що відбувається на етапі його переорієнтації на демократичні, духовні, етичні, естетичні та мистецькі цінності, які передбачають, у відповідності з положеннями Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, активізацію певних культурологічних змін в художньо-промисловій галузі й зокрема – в удосконаленні процесу становлення і розвитку високо кваліфікованих фахівців, компетентних викладачів та їхніх послідовників у культурно-освітніх і мистецьких закладах на засадах гуманізації, гуманітаризації, свободи, творчого та національного самоствердження, а також примноження вітчизняних і світових культурних надбань. Це підтверджує актуальність положень «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті», де зазначається, що одним з її основних напрямів є актуалізація загальнолюдських і культурних цінностей, які ґрунтуються на досвіді попередніх та нинішніх поколінь. Відтак, проблеми розвитку, накопичення і збагачення особистісного, культурного, творчого та художньо-промислового досвіду без сумніву набивають у сучасній педагогічній теорії і практиці вагомого значення.

З огляду на очевидну важливість окресленого, дисертаційне дослідження Гулейкової Ірини Олександрівни слід вважати актуальним за темою, змістом і способами розв'язання важливої педагогічної проблеми, пов'язаної зі становленням і розвитком художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда у другій половині XIX – початку ХХ століття.

Проблематика дисертації Гулейкової I.O. є частиною комплексної теми науково-дослідної роботи відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязуна НАПН України «Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду

викладачів вищих педагогічних навчальних закладів» (РК 0114U003167). Тему дисертації затверджено вченовою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 3 від 16 березня 2016 р.) та узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої Ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (витяг № 6 від 27 вересня 2016 р.).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Гулейкової І.О. переконує в тому, що здобувачка добре володіє науковим поняттєво-категоріальним апаратом, обґрунтовуючи актуальність та значущість зазначеної проблеми, зумовленої гострою суспільною потребою в удосконаленні підготовки майбутніх викладачів та вчителів образотворчого мистецтва і збільшенні у них ресурсів щодо фахової компетентності з урахуванням впровадження до навчально-виховного процесу різних культурно-освітніх і мистецьких закладів здобутків попередніх поколінь. Тому, зважаючи на особливу потребу у висвітленні цієї проблематики, слід визнати своєчасним і злободенним поєднання наукової думки і педагогічного досвіду дисерантки. Таким чином, це підтверджує достатньо хорошу зорієнтованість дисерантки у досліджуваній проблемі та вагомий досвід з практичної педагогічної діяльності, а також високу компетентність і сформовану готовність до проведення самостійних наукових досліджень й узагальнення їх результатів.

При цьому, особливо суттєвим вбачається переконливе розкриття дисеранткою того, що при дослідженні окреслених проблем важливим має бути усвідомлення на державному рівні необхідності переосмислення історичного досвіду підготовки фахівців з художньо-промислових і мистецьких дисциплін для вдосконалення національної системи освіти України шляхом розгляду та актуалізації історичних, культурологічних, етнокультурних і поліетнічних витоків художньо-педагогічних процесів, які відбувалися у регіоні Єлисаветградщини впродовж другої половини XIX – початку ХХ століття.

Дисертаційне дослідження Гулейкової І.О. складається зі вступу, трьох розділів, конкретних висновків до них, а також загальних висновків, списку використаних джерел та «Додатків». На увагу заслуговує перелік опрацьованих здобувачкою теоретичних і методичних джерел загальною кількістю 534. Для прикладу, авторкою було виявлено та введено до нинішнього наукового обігу 87 невідомих архівних документів, стародруків, біографічних словників, періодичних видань та інших фактологічних матеріалів.

Варто підкреслити, що у даній дисертаційній роботі чітко визначено об'єкт, предмет і мету дослідження та достатньо складні завдання аналітичного, емпіричного й узагальнюючого змісту, котрі послідовно вирішувалися на відповідних етапах наукового пошуку і вимагали прояву цілеспрямованості, наполегливості та послідовності дослідницьких дій здобувачки.

У контексті зазначеного, цілком доцільним і необхідним є виявлення I.O. Гулейковою реально існуючих суперечностей між: «соціокультурною необхідністю збереження досягнень української художньо-промислової освіти та безсистемністю використання надбань, знакових для України культурно-освітніх осередків у підготовці сучасних учителів мистецьких дисциплін, дизайнерів, кваліфікованих робітників; сучасною вимогою щодо оновлення змісту, організаційних зasad художньо-промислової освіти та фрагментарністю вивчення і конструктивного використання регіонального досвіду культурно-освітніх осередків; потребою розвитку художньо-промислової освіти з урахуванням європейських, національних, регіональних традицій та недостатністю осмислення художньої цінності, мистецької вартості, практичного значення спадщини відомих і малознаних митців та педагогів Єлисаветградщини» (с.24-25).

Беззаперечною цінністю дисертації Гулейкової I.O. є кваліфікований розгляд теоретичних і методичних зasad досліджуваної проблеми, висвітлених у вітчизняній та зарубіжній науковій думці за допомогою оптимальних методів (аналізу, синтезу, пошуково-бібліографічного, хронологічного, біографічного, прогностичного) і глибокого методологічного аналізу з позицій різних наукових теорій та концепцій відносно підготовки й становлення майбутніх викладачів і вчителів образотворчого мистецтва – шляхом застосування принципів (історизму, культуровідповідності, науковості, зв'язку з життям, систематичності і послідовності, міждисциплінарності) та підходів (історико-хронологічного, культурологічного, аксіологічного, полікультурного, персонологічного) з підкресленням їх спрямованості на оптимізацію сучасної педагогічної діяльності з використанням імплементації дослідженого досвіду і здобутків художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда у другій половині XIX – початку XX століття (с.229-230).

Важливо наголосити, що великого значення у сучасних умовах набирає наукова новизна і теоретичні напрацювання здобувачки, які полягають у тому,

що вперше: «схарактеризовано зміст й організаційні засади розвитку художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда (друга половина XIX – початок XX ст.); виявлено передумови становлення художньо-промислової освіти в Єлисаветграді в обраних хронологічних межах; проаналізовано зміст та організаційні форми художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда (Товариство поширення грамотності і ремесел, Вечірні рисувальні і креслярські класи, Єлисаветградське земське реальне училище); виявлено конструктивні досягнення, узагальнено творчий внесок представників культурно-освітніх осередків Єлисаветграда у розвиток української художньо-промислової освіти; обґрунтовано перспективи конструктивного використання надбань культурно-освітніх осередків Єлисаветграда другої половини XIX – початку ХХ ст. в сучасному культурно-освітньому просторі України на державному та регіональному рівнях» (с.7).

Особливу вагомість мають вдумливі міркування дисертантки у здійсненні переконливого розкриття й уточнення сутності понять: «регіональна художньо-промислова освіта», «культурно-освітній осередок», «культурно-освітній простір», «художня освіта». «культура», «осередок».

Позитивно сприймається й те, що Гулейковою І.О. виконано значний обсяг науково-пошукової роботи, проаналізовано велику кількість теоретичних, методичних, мистецьких й архівних джерел, вивчено, узагальнено та практично впроваджено до структури сучасної художньо-педагогічної освіти позитивний досвід із розроблення різних засобів з мистецької, художньо-промислової освіти та української дизайн-освіти. Також слід підкреслити, що безсумнівно великого значення в нинішніх умовах набуває докладна презентація дисеранткою достатньо широкого обсягу автентичної й унікальної інформації стосовно змісту, структури, форм, методів та характерних особливостей художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда обраного для дослідження періоду й в тому числі – розповіді, повідомлення, узагальнення та аналіз історично цікавих подій і фактів про відомих особистостей та їхні мистецькі досягнення.

Отже, з огляду на зазначене слід підкреслити слухність і своєчасність забезпечення дисеранткою системного дослідження навчально-методичного процесу з переконливим підтвердженням важливості набуття і культивування ефективного навчально-методичного досвіду з опанування історико-

культурологічних, мистецтвознавчих, педагогічних та художньо-творчих дисциплін у ході сьогочасної підготовки і становлення майбутніх викладачів та вчителів образотворчого мистецтва, а також фахівців з дизайн-освіти з розширенням їхніх можливостей у творчому використанні надбань культурно-освітніх осередків Єлисаветграда другої половини XIX – початку ХХI століття та збагаченні теоретичних знань і практичних умінь для подальшого розвитку регіональної художньо-промислової освіти.

Позитивної оцінки заслуговує й організація І.О. Гулейковою вивчення минулого художньо-промислового досвіду за допомогою дослідження біографій митців окресленого періоду, котрі отримали освіту та фахову підготовку в певних навчальних закладах і тому завдяки ознайомленню з їхніми творчими шляхами стало можливим популяризувати та творчо використовувати ідеї тодішніх видатних педагогів і художників та ефективніше мотивувати становлення і розвиток сучасних представників мистецьких та художньо-освітніх галузей.

На засадах проаналізованих та узагальнених теоретичних праць широкого загалу вчених різних наукових галузей Гулейковою І.О. було визначено та обґрунтовано шляхи збереження, популяризації та імплементації досвіду професійних та культурно-освітніх осередків Єлисаветграда другої половини XIX – початку ХХ століття. Беззаперечною цінністю в цих заходах стало розроблення дисертантою авторського тренінгу, який було успішно впроваджено до освітнього процесу мистецьких факультетів закладів освіти: Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, Кропивницького інженерного коледжу Центральноукраїнського національного технічного університету, Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Авторський тренінг складався з таких форм і методів, як лекційний блок, віртуальна екскурсія, завдання для самостійної роботи, тематика для творчо-дослідницьких завдань, практична робота з елементами гри, тематика дискусій тощо. Зокрема, для успішної практичної реалізації складових розробленого дисертантою тренінгу було запропоновано дуже креативну «віртуальну екскурсію кварталами міста Єлисаветграда», підготовку ескізу декоративної композиції за мотивами орнаментики художньої ковки ремісничих ковалських майстерень Єлисаветграда XIX ст., а також розробку організації дискусій і

проблемних бесід та комплекту практичних вправ з метою поглибленого вивчення досвіду культурно-освітніх осередків досліджуваного регіону.

Необхідно підкреслити слушність і своєчасність вибору, компонування та оформлення здобувачкою відповідних «Додатків», що складалися з: документів, звітів, списків, листів, таблиць, фотографій, рисунків, тем для дискусій, програм, завдань, проектів, практикумів, змісту та вербальних і візуальних складових «Авторського тренінгу».

Основні положення дослідження адекватно відображені в авторефераті та ґрунтовних публікаціях дисертантки й апробовані на значній кількості конференцій і семінарів. При цьому, уявляється доречною інформація стосовно того, що в авторському довідниковому виданні «Митці Степової України (кінця XIX – початку XX століття)» (2013) виважено й докладно представлена персонологія художньо-промислової освіти Єлисаветграда на основі надбань культурно-освітніх осередків.

У підсумку, оцінюючи якість оформлення дисертаційного доробку Гулейкової I.O., доцільно висловити певні рекомендації відносно його детальнішого редактування і корекції, а саме:

1. Вбачається необхідним вдосконалення змісту дисертації шляхом застосування не лише інформаційно-констатувального стилю викладу, але й необхідного – аналітично-узагальнюючого.
2. Важливо зауважити наявність такого безпідставного упущення як розміщення обґрунтування методологічних зasad даного дослідження не у першому, а в третьому розділі.
3. Принаймні, дещо проблемною є відсутність у змісті «Додатків» загального переліку пропонованих об'єктів із зазначенням відповідних сторінок, що окрім цього потребує певного доповнення шляхом додавання до їх змістового і візуального оформлення лаконічних коментарів.
4. Разом з підтримуючою оцінкою презентованих у складі «Додатків» візуально-мовленнєвих матеріалів щодо проведення різних лекцій, семінарів, практичних занять та іншого, варто порадити додавання методично-спрямованих пояснень до згаданих у дисертації авторських практично-діяльнісних розробок.
5. Ймовірно, що якість змісту дисертаційного дослідження помітно підвищиться за умов усунення окремих стилістичних вад.

Водночас вважаємо, що висловлені рекомендації не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Гулейкової, І.О.

Таким чином, підсумовуючи зазначене, можливо зробити висновок, що дисертаційна робота Гулейкової Ірини Олександровни на тему «Становлення і розвиток художньо-промислової освіти в культурно-освітніх осередках Єлисаветграда (друга половина XIX – початок XX ст.)» за змістом, обсягом, якістю викладу, новизною та переконливістю джерельних посилань і архівних матеріалів є актуальним, самостійним та завершеним науково-педагогічним дослідженням, яке має надзвичайно важливе значення, конкретну теоретичну і практичну цінність та повною мірою відповідає вимогам відносно кандидатських дисертацій за пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567, а її авторка безперечно заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії міжнародного
співробітництва з креативної педагогіки,
 головний науковий співробітник лабораторії
морального, громадянського та міжкультурного
виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Коновець С.В.

